

Länsstyrelsen
Blekinge

2018:28

Kentsk tärna i Blekinge 2015-2018

©Länsstyrelsen 2018

Rapport: 2018:28

Rapportnamn: Kentsk tärna i Blekinge 2015-2018

Utgåva: Endast publicerad på hemsida

Utgivare: Länsstyrelsen Blekinge län, 371 86 Karlskrona

Hemsida: www.lansstyrelsen.se/blekinge

Dnr: 502-959-2018

ISSN: 1651-8527

Författare: Patrik Olofsson och Rolf Larsson

Kontaktperson: Therese Stenholm Asp, therese.asp@lansstyrelsen.se

Layout: Patrik Olofsson, granskad och korrigerad av Therese Stenholm Asp och Lena Andersson, Länsstyrelsen Blekinge

Foto/Omslag: Patrik Olofsson

Länsstyrelsens rapporter: www.lansstyrelsen.se/blekinge/tjanster/publikationer

Förord

Länsstyrelsen bär ansvar för den regionala miljöövervakningen i länet. Denna rapport ingår som en del i arbetet med att följa tillståndet och förändringar i miljön. Övervakningen av kentsk tärna ingår i programområdet Kust och hav inom delprogrammet Artövervakning – kustfågel.

Sedan 1962 har personal från Torhamns och Utklippans fågelstationer försökt lokalisera alla kolonier av kentska tärnor i Blekinge. Arten är rödlistad samt utgör en N2000 art. För att följa utvecklingen av arten ingår sedan 1996 övervakning av kentsk tärna som en del av det regionala miljöövervakningsprogrammet i Blekinge. Inventeringar längs Blekinges kust och skärgård utförs årligen inom ramen för "Projekt Kentsk tärna". Syftet med projektet är att övervaka arten genom att inventera beståndet i Blekinge, dokumentera och beskriva boplatserna, fastställa häckningsframgång och samhäckning med andra arter.

Fram till 2016 skedde den årliga inventeringen uteslutande av medlemmar i Karlskrona ornitologiska förening. Blekinges kust och skärgård söktes genom med bil och båt. Rapporter på Artportalen gällande observationer under häckningstid följdes upp. Öarna spanades av med tubkikare och sedan en koloni lokaliserats besöktes den en eller ett par gånger under maj-juli.

Från 2016 har inventeringsarbetet varit uppdelat i västra respektive östra Blekinge. I västra delen har Patrik Olofsson och Patric Österblad ansvarat för inventering och övervakning och arbetet har årligen täckt in öarna inom Sölvesborgs kommun. I anslutning till övervakningen i västra Blekinge har även åtgärder för att gynna arten i form av röjning och minkjakt ägt rum.

I östra Blekinge, där inventeringsområdet inkluderar Blekinges ostkust samt skärgården utanför Karlskrona, har Rolf Larsson (Karlskrona ornitologiska förening) ansvarat för inventeringen med bistånd från Thomas Daleke i skärgården väster och söder om Torhamn. Skärgårdsområdena och de kustnära delarna har spanats av från land men framför allt från båt. Lokaliserade kolonier av kentsk tärna har under åren besökts vid ett eller två tillfällen.

Patrik Olofsson har, med hjälp av Rolf Larsson, KOK, sammanställt resultatet av undersökningarna för åren 2015-2018. Författarna svarar själva för de bedömningar och slutsatser som framförs i rapporten och kan inte åberopas som länsstyrelsens ställningstagande. Arbetet har utförts på ideell basis men till viss del finansierats med medel för regional miljöövervakning från Naturvårdsverket.

Till dem som har deltagit i projektet framförs härmed ett varmt tack.

Therese Stenholm Asp
Samordnare regional miljöövervakning
Länsstyrelsen Blekinge

Innehållsförteckning

FÖRORD	4
INNEHÅLLSFÖRTECKNING.....	4
SAMMANFATTNING	5
BAKGRUND	6
Artbeskrivning	6
Häckningsbiotop	7
Utveckling i Västeuropa och Östersjön.....	8
Östersjöområdet	9
POPULATIONSUTVECKLINGEN I SVERIGE	11
POPULATIONSUTVECKLINGEN I BLEKINGE	12
INVENTERINGSMETOD	17
RESULTAT	18
Kolonier och häckningsframgång i Blekinge 2015–2018.....	18
1. Norrören (2003–2010, 2016–2018):.....	18
2. Falkaholmen (2011–2018):.....	19
3. Stora Bommeskär (2015):	20
4. Eneskär (2017):.....	20
5. Södra Hylteskär (2017):	20
6. Holländaren (2018):	21
RINGMÄRKNING	21
ÖVERLEVNAD	23
HOT OCH ÅTGÄRDER.....	24
Hot	24
Åtgärder.....	25
MINKAR, PREDATION OCH JAKT.....	26
REFERENSER.....	29

Sammanfattning

Den kentska tärnan är en marin fågel och i Blekinge häckar tärnorna främst på låglänta steniga grusöar och skär. Tärnkolonierna i Blekinge har alltid etablerats inne i eller i direkt anslutning till skrattmåskolonier.

I Sverige klassades den kentska tärnan som starkt hotad (EN) i förra rödlistan (2010) men i den senaste uppdaterade listan från 2015 har den flyttats till den lägre hotkategorin VU (Sårbar).

I Blekinge konstaterades den första häckningen av kentsk tärna 1960. Sedan dess har arten varit en så gott som årlig häckfågel i varierande antal. Populationen i Blekinge har under de senaste decennierna fluktuerat mellan 100-250 par men från och med 2016 har en markant ökning skett. Beståndet har mer än fördubblats på bara tre år, från 250 par 2015 till 535 par vid den senaste räkningen 2018. Antalet par i Blekinge har under projektperioden 2015–2018 ökat markant och mycket tyder på att en rejäl uppgång skett även vad gäller den totala svenska populationen. I Blekinge häckade 2018 totalt 535 par vilket är fler än vad som noterats i hela Sverige 2007–2014 då populationen beräknades till 300–500 par.

Under perioden 2015–2018 har Blekinge haft kolonier av kentsk tärna på sex olika öar; Norrören och Falkaholmen i den västra delen av Blekinge och Stora Bommeskär, Eneskär, Södra Hylteskär och Holländaren i den östra delen av landskapet. Ser vi på koloniernas storlek, livslängd och kontinuitet så framgår det att kolonierna i västra Blekinge som regel är större än i den östra delen. Det är även i de västra kolonierna som en markant ökning av antalet par kunnat noteras de senaste åren, från 150 par 2015 till 460 par 2018. Kolonierna i västra Blekinge har ofta längre livslängd och verkar mer stabila. Exempelvis har Falkaholmen och Norrören under perioder hyst tärnor under åtta år i rad vilket är den längsta kontinuerliga häckperioden sedan arten började häcka i Blekinge 1960.

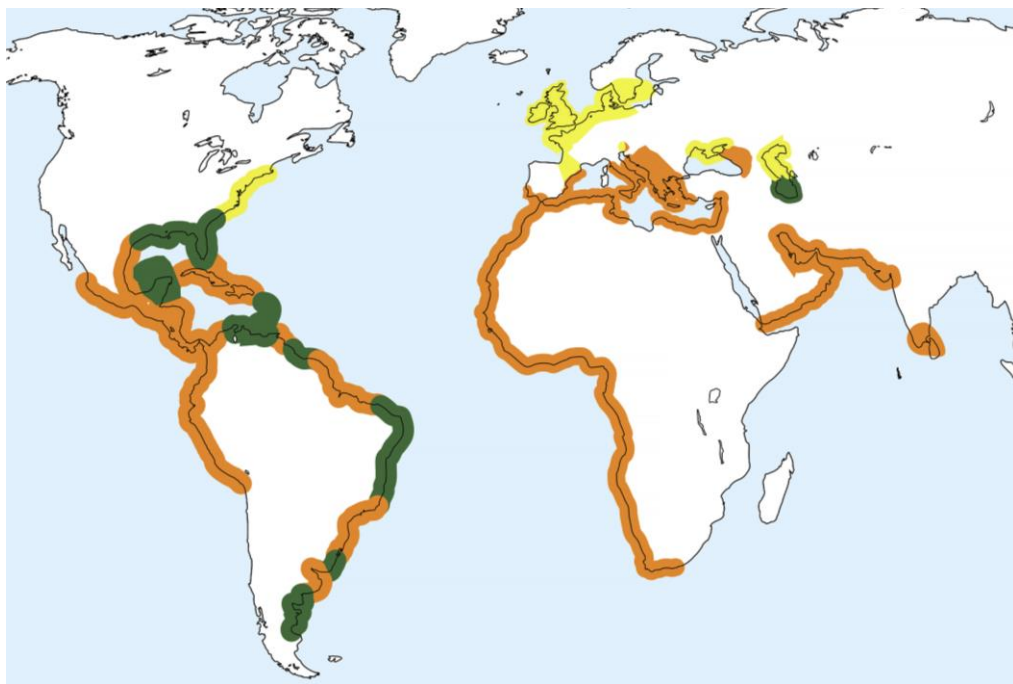
I östra Blekinge har antalet par varit relativt konstant under perioden 2015–2018 med 75–100 par. Läget har dock varit mer instabilt i östra Blekinge. Tärnorna byter ofta ö mellan åren och de senaste tjugo åren har det varit mycket ovanligt att tärnorna häckat mer än ett år i rad på en och samma ö. En tendens har varit att de mer stabila och långlivade kolonierna var vanligare i östra Blekinge åren 1971–1999.

Bakgrund

Artbeskrivning

Den kentska tärnan är något mindre än en skrattmåsa och har slankare vingar och kropp. Näbben är svart med gul spets, till formen förhållandevis lång och jämnsmal. Dräkten är vit med ljusgrå rygg och vingovansida. Stjärten är kluven. Hjässan är svart med en rufsig tofs i nacken. Lätet är ett karaktäristiskt och ljudligt "krierjik". Den kentska tärnan häckar i kolonier, oftast tillsammans med skrattmåsar eller andra måsfåglar. Tärnorna är kända för att ofta byta häckningsö. Den kentska tärnan flyttar i augusti-september till västra och södra Afrikas kustområden och återkommer i april-mars.

Nominatrasen av kentsk tärna, *Sterna sandvicensis sandvicensis*, häckar i Västpalearktis i två åtskilda områden: dels i Medelhavets, Svarta havets och Kaspiska havets stäpp- och ökenområden, dels längs nordvästra Europas kuster och i Östersjön (Figur 1).

Figur 1. Den kentska tärnans utbredningsområde. Gulf = häckområde, Grönt = område året runt, Orange = vinterkvarter.

Den kentska tärnan är klassad som livskraftig (LC) på den Internationella naturvårdsunionens rödlista⁽²⁾ samt på HELCOM:s rödlista⁽³⁾. I Sverige klassades den kentska tärnan som starkt hotad (EN) i förra rödlistan (2010)⁽⁶⁾⁽⁷⁾ men i den senaste listan från 2015 har klassificeringen ändrats till den lägre hotkategorin VU (Sårbar).

Den kentska tärnan skyddas av bestämmelserna i EU:s fågeldirektiv⁽⁹⁾. Arten finns med i direktivets Annex I och medlemsstaterna är därmed ålagda att inrätta speciella skyddsområden (SPA-områden). Den kentska tärnan är ansvarsart för Blekinge och i länet finns den upptagen i 4 SPA områden (Vållholmen, Torhamn-Hästholmen, Tärningsörarna och Kristianopels skärgård). Av dessa har arten förekommit i ett av dessa under 2015–2018, Torhamn-Hästholmen (ön Holländaren).

Häckningsbiotop

Den kentska tärnan är en marin fågel men den kan lokalt, ex. på Irland, även häcka vid kustnära sjöar⁽¹⁾. Den vanligaste häckningsmiljön är låga, sandiga öar och revlar med relativt lågvuxen och gles vegetation, ytterst sällan bland mer högvuxna växter än strandråg⁽⁹⁾. Öar med tät eller hög vegetation undviks⁽¹⁾.

Häckning förekommer också i deltaområden⁽¹⁾. I Polen etablerades en koloni 2006 på en vågbrytare av betong i Gdynias hamn⁽¹⁰⁾. Kolonin flyttade året därpå till en ö i Wislas delta⁽¹¹⁾. Redet, som är en enkel grop med lite bomaterial längs kanterna, placeras oftast på öarnas mest höglänta och torra delar. Ibland kan bona placeras på flata klipphällar och tångvallar. I kolonierna ligger bona mycket tätt. Upp till 10-12 bon/m² är vanligt förekommande⁽¹²⁾.

I Blekinge häckar tärnorna främst på låglänta steniga, grus- och grästäckta öar och skär. Tärnkolonierna i Blekinge har alltid legat i eller i anslutning till skrattmåskolonier. Skrattmåskolonierna etableras först, redan i mars-april, och därefter ansluter sig de kentska tärnorna med spelflykt och uppvaktningsbeteenden. De första kentska tärnorna lägger sina ägg kring 25 april men sena häckare kan lägga ägg långt in i juni. Äggen ruvas i 21–29 dagar. De flesta paren kläcker sina ägg i slutet av maj och början av juni.

Utveckling i Västeuropa och Östersjön

I Storbritannien och på Irland minskade populationen under 1800-talet men ökade avsevärt under 1900-talet, från 6 000 par 1962 till 15 464 par 1979. I Frankrike fanns 5 500 par 1978. I Nederländerna ökade arten under början av 1900-talet och varierade mellan 25 000 och 40 000 par 1940–57. Fåglarna minskade kraftigt till 12 000 par 1961, 2 500 par 1964 och 650 par 1965⁽¹⁾ på grund av förgiftning av främst alkydqvicksilverföreningar⁽¹²⁾. Därefter skedde en långsam återhämtning till 1 500 par 1968 och 6 100 par 1978. I västra Tyskland har arten häckat sedan åtminstone början av 1800-talet och antalet par har varierat mellan 2 000–6 000 par 1954–1978.

Populationen i Västeuropa och västra Afrika uppskattades av Wetlands International till mellan 166 000 och 171 000 individer under 1990–2000⁽¹³⁾. Den danska populationen har varierat mellan 2 000 och 4 000 par⁽¹⁾. Den europeiska populationen uppskattades till 130 000 par och bedömdes utgöra mer än 50 % av världspopulationen. Den genomgick en begränsad minskning mellan åren 1970 och 1990.

Under 1990–2000 fluktuerade nyckelpopulationerna i Holland, Ukraina och Ryssland och arten minskade bara obetydligt som helhet. Icke desto mindre så var populationen under nivån före nedgången och den bedömdes som försvagad⁽¹⁴⁾. Under 1990-talet var populationen i Nordsjön stabil i Holland, Tyskland och Danmark, men den minskade i Storbritannien⁽¹⁵⁾.

Utbredningscentrum ligger i Nordsjön med kolonier längs kusterna i Storbritannien (12 500 häckande par), Holland (14 500), Belgien (1 550), Tyskland (9 700–10 500) och Danmark (4 000–4 500). Frankrike (6 800) och Irland (1 800) hyser också betydande mängder med häckande kentska tärnor⁽¹⁴⁾.

Den tyska populationen längs Nordsjön har minskat från omkring 9500 häckande par år 2002 till 4 700 par 2006⁽¹⁶⁾. Populationen längs Europas atlantkust uppgår till omkring 55 260–57 035 häckande par⁽¹⁴⁾⁽²⁾.

Östersjöområdet

Den första häckningen i Sverige konstaterades 1911. Under första halvan av 1900-talet var den kentska tärnan inte någon vanlig häckfågel vid Danmarks östersjökust. Först 1950 rapporteras en koloni på ön Rödsand⁽¹⁶⁾. Under samma period var den kentska tärnan en mycket sporadisk häckfågel i Schleswig-Holstein. En mer permanent och stabilare population etablerades i slutet av 50-talet på Heuwiese, väster om Rügen, år 1957⁽¹⁶⁾.

Den kentska tärnornas expansion i Östersjöområdet (fig 2) under 1950- och 60-talen sammanfaller med en kraftig nedgång i södra och östra delen av Nordsjön. I Holland rasade populationen från 32 000 häckande par 1957 till endast 875 par 1965. Orsaken var föroreningar från en kemisk fabrik i närheten av Rotterdam. Den danska populationen sjönk från 10 000 par på 40-talet till som minst 2 500 par 1965. Ringmärkning i kolonin på ön Langenwerder i Mecklenburg-Westpommern i slutet av 1960-talet visade bland annat att ett mindre antal fåglar invandrat från Nordsjöområdet⁽¹⁶⁾.

Eftersom man i Danmark inte skilde på kolonier längs Nordsjöns och Östersjöns kuster är det svårt att med säkerhet veta hur många som häckade i östra Danmark. De danska siffrorna under 70- och 80-talen varierar mellan 2 500 och 5 000 par, ungefär samma nivå som för perioden 1994–2012⁽¹⁵⁾.

Kentska tärnor etablerade sig också i Estland (1962) och kolonier bildades under 70-talet bland annat på Ösel. Den estniska populationen beräknades 2008–2014 till 700–1 000 par⁽¹⁷⁾⁽¹⁸⁾. I Polen häckade kentska tärnor med enstaka par vid Gdansk 1929 och 1932–1936 och utanför Wislas mynning en koloni 1977–1991⁽¹⁶⁾. En koloni uppstod på nytt i området 2006, denna gång på en vågbrytare i Gdynias hamn. 2007 flyttade kolonin till Wislas mynning⁽¹⁰⁾⁽¹¹⁾. Kolonin i Wislas mynning uppgick till 710 par år 2014⁽¹⁹⁾.

Det totala antalet häckande par i Östersjön ligger mellan 2 500 och 5 000 par. Det antyder att populationen, trots en del fluktuationer, har varit mer eller mindre stabil från mitten av 1970-talet⁽¹⁵⁾.

Figur 2: Den kentska tärnans expansion i Östersjöområdet under 1900-talet.

Den kentska tärnan kan bilda stora täta kolonier. Foto: Patrik Olofsson.

Populationsutvecklingen i Sverige

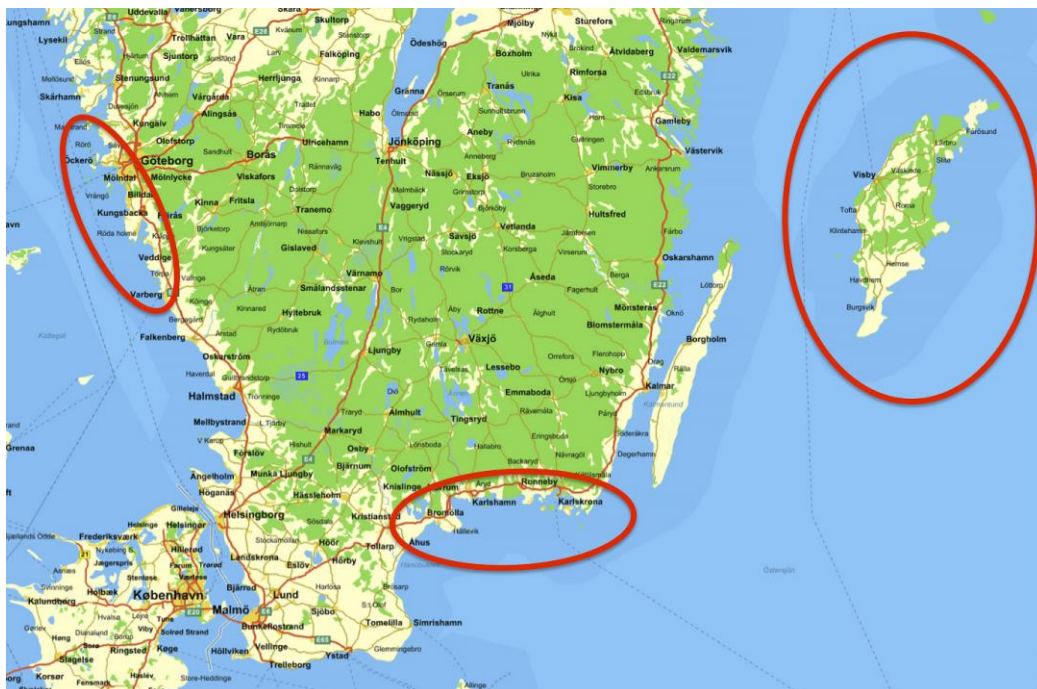
Den första häckningen av kentsk tärna i Sverige skedde på Måkläppen utanför Falsterbo 1911. Från början bestod kolonin av två häckande par men den växte successivt för att i början av 1940-talet bestå av cirka 200–250 par. År 1945 försvann kolonin helt plötsligt och det dröjde till 2018 innan arten åter häckade på Falsterbonäset. Tolv par noterades då häcka på Landgrens holme, ditlockade med hjälp av vettar. Samtidigt som de kentska tärnorna försvann från Måkläppen etablerades en ny koloni 1945 i nordöstra Skåne med 8–10 par på Ängaholmarna. Denna koloni växte snabbt och under åren 1969–1976 häckade 100–150 par⁽²¹⁾⁽²²⁾.

På Öland konstaterades en tillfällig häckning vid Södra udden 1934 och 1939 slog arten sig ner vid Grankullaviken på öns norra del. Under senare år har det inte förekommit något regelbundet häckande bestånd av kentska tärnor på Öland. På Fårö, i Småland och Halland noterades tillfälliga häckningar under 1930–1950-talen men på 1960-talet tog expansionen fart på nytt. Höjdpunkten noterades omkring 1975 då det häckade cirka 1 100 par i Sverige⁽²¹⁾.

Under senare delen av 1980-talet verkade arten mer instabil än vanligt vad gäller valet av häckningsplats, möjligen till följd av ökade störningar. En viss stabilisering skedde 1997–2000 då 400–500 par häckade årligen. Efter år 2000 var läget åter instabilt, både vad gäller beståndets storlek och antalet kolonier/häckningsplatser. En beräkning 2010 gav en genomsnittlig populationsstorlek på cirka 460 par, relativt jämnt fördelade mellan Skåne, Blekinge, Gotland och Halland⁽¹²⁾.

Det bedömdes att populationen minskat med mer än 20 % inom 20 år (= 2 generationer). Minskningen avsåg utbredningsområde, kvalitén på artens habitat (igenväxning, exploatering, överfiske av tobiskung och kusttobis) och antalet reproduktiva individer. Minskningstakten uppgick till 50 % (45–60 %) under de senaste 30 åren. Beståndet minskade från cirka 630 par 1988 till cirka 300 par år 2006. Under en 24 års period bedömdes minskningen ha uppgått till minst 50 % även om en stabilisering såg ut att ha skett under 2000-talets inledande år⁽⁶⁾. Under perioden 2007–2014 låg populationen i Sverige på mellan 364 och 549 häckande par.

De senaste åren tycks en markant förändring skett och mycket tyder på att den kentska tärnan ökat markant i landet 2015–2018. Bara i Blekinge var antalet par 2018 (535 par) högre än i hela Sverige de flesta åren 2007–2014. Då tillkommer fåglarna från Västkusten och Gotland samt enstaka ströhhäckare i Skåne och Småland. En mer exakt sammanställning av det nationella beståndet pågår för närvarande och en vetenskaplig artikel kommer att publiceras under 2019. Totalsiffror för hela Sverige och den länsvisa fördelningen kommer därför redovisas i en kommande rapport.

Figur 3. Huvudsakligt utbredningsområde för den kentska tärnan i Sverige 2015–2018.

Populationsutvecklingen i Blekinge

I Blekinge gjordes den första kända observationen av kentsk tärna 1952. Under slutet av 50-talet kom rapporter om att tärnan uppträdde längs den sydöstra kusten. På försommaren 1960 konstaterades den första häckningen i Blekinge då sex par häckade på Lilla och Stora Tärningsör⁽²⁴⁾. Sedan dess har arten varit en näst intill årlig häckfågel i varierande antal. Totalpopulationen i Blekinge har under en lång rad år fluktuerat mellan 100-300 par men från och med 2015 har en markant ökning skett. Beståndet har mer än fördubblats på bara tre år, från 250 par 2015 till 535 par vid den senaste räkningen 2018 (diagram 1).

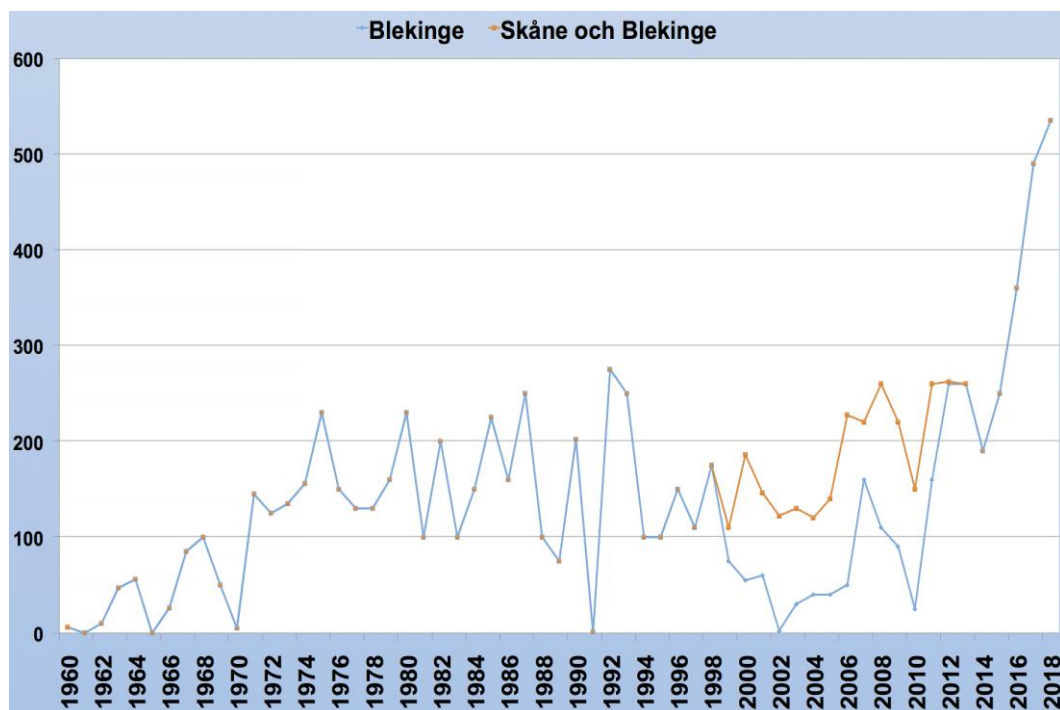
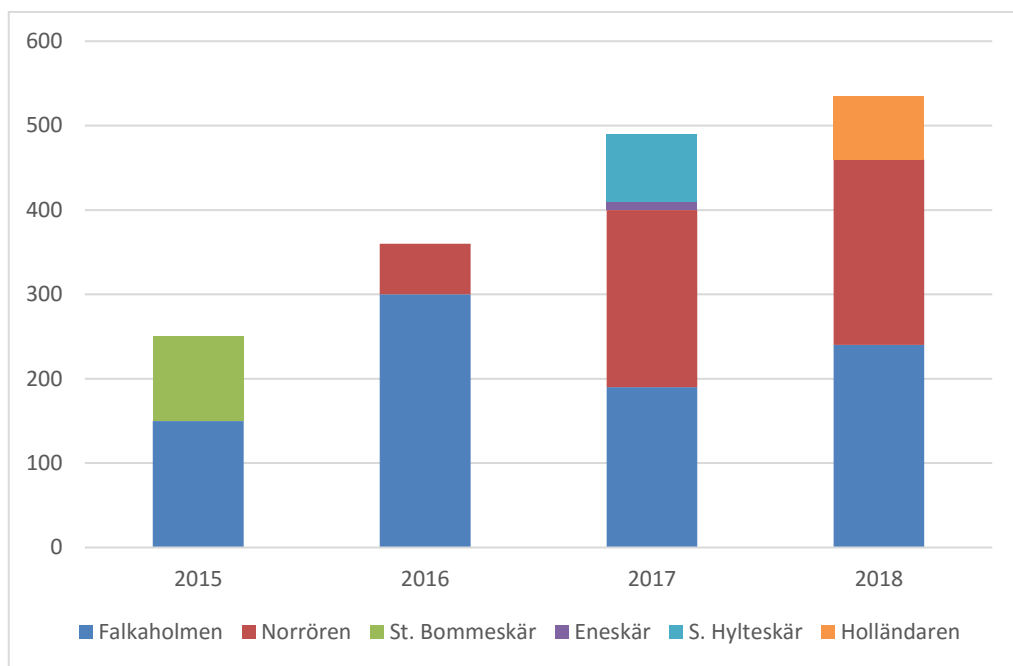
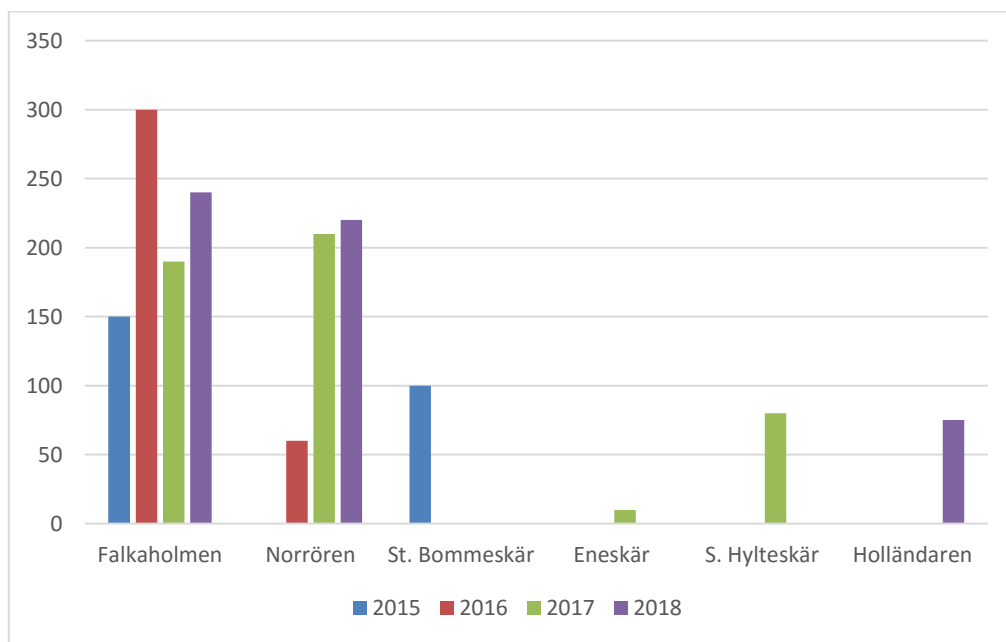

Diagram 1. Den kentska tärnans utveckling i Blekinge och Nordöstra Skåne 1960–2018. Under perioden 1999–2012 häckade kentska tärnor även strax innan för den skånska gränsen. Dessa fåglar bör tas med i beräkningen för en mer korrekt bild av den regionala populationsutvecklingen.

Under perioden 2015–2018 har Blekinge haft kolonier av kentsk tärna på sex olika öar; Norrören och Falkaholmen i den västra delen av Blekinge och Stora Bommeskär, Eneskär, Södra Hylteskär och Holländaren i den östra delen av landskapet (fig 6).

Figur 4. Antal par och årsvis fördelning av kentsk tärna i Blekinge 2015–2018.

Figur 5. Kolonistorlek och koloniernas utveckling för kentsk tärna i Blekinge 2015–2018.

Tabell 1. Förteckning över de 25 öar som hyst kolonier av kentsk tjärna sedan inventeringarna började i Blekinge 1960 samt uppgift om antal häckande par. Uppgifter från Rolf Larssons och Patrik Olofssons inventeringar inom ramen för den regionala miljöövervakningen.

	1 Grönholmen	2 Stolp	3 St Tärningsör	4 Gräsö	5 Långskär	6 Korsaskär	7 St Bommaskär	8 Hammarören	9 Eneskär	10 Eneskårs kläppar	11 Södra Hylteskär	12 Holländaren	13 Källeskär	14 Gräsholmen	14 Trollholmen	15 Torraskär	16 Kråkan	17 Musaskär	18 Smöråungholmarna	19 Kåsskär	20 Stångskär	21 Bertilsholmen	22 Norrören	23 Jeppören	24 Falkaholmen	25 Vällholmen
1960			6																							
1961																										
1962						10																				
1963						47																				
1964						56																				
1965																										
1966						26																				
1967			85																							
1968			100																							
1969							50																			
1970																5										
1971				125												20										
1972		25	100																							
1973		110	25																							
1974			100															50	1					5		
1975			100																125					5		
1976			70															50						10	20	
1977														50							50			10	20	
1978						50						50												10	20	
1979								100																20	40	
1980								150																30	50	
1981								100																		
1982								150																		50
1983									100																	
1984									150																	
1985		50							175																	
1986		10							150																	
1987	100			150																						
1988	100																									
1989	75																									
1990		200																			2					
1991																	1									
1992		175																		100						
1993		50																		200						
1994																				100						
1995																										
1996														100												
1997														150												
1998														110												
1999														175												
2000		55												75												
2001		60																								
2002		2																								
2003																							30			
2004																							40			
2005																							40			
2006																							50			
2007					40																		120			
2008																							110			
2009																							90			
2010																							25			
2011					60																				100	
2012					40																				220	
2013										30															230	
2014																									190	
2015						100																			150	
2016																									300	
2017									10		80													60		
2018												75												210		
																								220		240

Ser vi på koloniernas storlek, livslängd och kontinuitet (tabell 1) så framgår det att kolonierna i västra Blekinge (lokalnr. 22–25) som regel är större än i den östra delen. Det är även i de västra kolonierna som en markant ökning av antalet par skett de senaste åren, från 150 par 2015 till 460 par 2018. Kolonierna har ofta längre livslängd och verkar mer stabila. Exempelvis har Falkaholmen hyst tärnor under åtta år i rad (2011–2018) vilket tillsammans med Norrören (2003–2010) är den längsta kontinuerliga häckperioden på en och samma ö sedan arten började häcka i Blekinge 1960. På Jeppören, strax intill Norrören, häckade tärnor sju år i rad (1974–1980).

I östra Blekinge (lokalnr. 1–21) har antalet par varit relativt konstant 2015–2018 (75–100 par) men kolonierna är här mer instabila. Tärnorna byter ofta ö mellan åren och de senaste tjugo åren har det varit mycket ovanligt att tärnorna häckat mer än ett år i rad på en och samma ö. Endast vid två tillfällen sedan 1999 har en ö bebotts mer än ett år och då varade kolonierna bara två respektive tre år; Långaskär 2010–2011 (60 respektive 40 par) och Stolp 2000–2002 (55, 60 och 2 par). Topplistan när det gäller kontinuitet för östra Blekinge ser ut enligt följande: Gräsö: sex år (1971–76), Trollholmen: fem år (95–99), Hammarören: fyra år (79–82) och Eneskär: fyra år (83–86). Det finns således en tendens till att stabila och mer långlivade tärnkolonier var vanligare i östra Blekinge förr (1971–1999).

En möjlig förklaring till det mer instabila läget i östra Blekinge är att jordbruksområdena inte är lika stora och rika som i den västra delen av landskapet. Därmed finns inte samma förutsättningar för stora skrattnåskolonier vilket i sin tur leder till sämre skydd för eventuella kolonier med kentska tärnor. Skrattnåskolonier varierar mycket i storlek i östra Blekinge och tenderar att flytta runt mellan olika öar vilket följaktligen även kommer att prägla den kentska tärnans situation och förutsättningar.

Inventeringsmetod

Fram till 2016 skedde den årliga inventeringen av medlemmar i Karlskrona ornitologiska förening. Blekinges kust och skärgård söktes genom med bil och båt. Rapporter på Artportalen gällande observationer under häckningstid följdes upp. Öarna spanades av med tubkikare och sedan en koloni lokaliserats besöktes den en eller ett par gånger maj-juli.

Från 2016 har inventeringsarbetet varit uppdelat i västra respektive östra Blekinge. I västra delen har Patrik Olofsson och Patric Österblad ansvarat för inventering och övervakning och arbetet har årligen täckt in öarna inom Sölvesborgs kommun. I anslutning till övervakningen i västra Blekinge har även röjningsåtgärder och minkjakt ägt rum.

I östra Blekinge, där inventeringsområdet inkluderar Blekinges ostkust samt skärgården utanför Karlskrona, har Rolf Larsson ansvarat för inventeringen med bistånd från Thomas Daleke i skärgården väster och söder om Torhamn. Skärgårdsområdena och de kustnära delarna har spanats av från land men framför allt från båt. Lokaliserade kolonier av kentsk tärna har under åren besökts vid ett eller två tillfällen.

Då kläckningen ofta är utdragen i tid kan så det i stora kolonier vara nödvändigt att göra flera besök per koloni för att mer exakt kunna följa utvecklingen. Regelbundna besök är inte minst viktiga då det gäller att studera och dokumentera eventuell predation eller andra störningar som påverkar tärnorna negativt. Vid varje besök uppskattades antalet häckande par och om möjligt räknades antalet bon och ungar. Besöken i kolonierna bör hållas nere till ett minimum eftersom varje besök innebär störningar.

Samhäckning med andra arter noterades och ungar ringmärktes. För att besöket i kolonin ska bli så kort som möjligt brukar ringmärkningen ske av flera personer samtidigt. Vid ringmärkningen räknas också antalet döda ungar. Eftersom kolonierna besökts först efter kläckningen och de större ungarna ofta lämnat boet för att gömma sig i vegetationen är det svårt att genomföra någon studie av kullstorlek och exakt resultat av antalet flygfärdiga ungar. Slutligen har en beskrivning av varje häckningsö gjorts främst vad gäller vegetation, förekomst av träd, buskar mm. Även eventuell predation har noterats och dokumenterats.

Resultat

Kolonier och häckningsframgång i Blekinge 2015–2018

1. Norrören (2003–2010, 2016–2018):

Norrören är cirka 250 m lång och 50 meter bred. Ön är låglänt och består av stenig gräsmark med små partier av sammanhängande grässvål och högre örtvegetation. Eftersom ön är låglänt översvämmas delar av den vid extrema högvatten och stormar vilket sannolikt bidrar till att hålla ön öppen och fri från högre vegetation och tjock humusbildning. Det fanns tidigare några låga buskar på ön men från och med 2017 hålls all högre vegetation efter på ön.

Den kentska tärnan sågs för första gången på ön 2002 men säker häckning konstateras först 2003 (30 par). Därefter häckade tärnorna fram till 2010. Tärnorna återkom till Norrören 2016 med 60 par och de två efterföljande åren har det häckat med 210 par (2017) respektive 220 par (2018). Häckningsframgång bedöms ha varit god under perioden 2016–2018. Ön har dock endast besökts vid ett fåtal tillfällen efter kläckning varje år så det är svårt att ge en exakt siffra på antalet flygga ungar. Säsongen 2018 konstaterades att ett 20-tal häckande gråtrutpar utövade ett starkt predationstryck på öns cirka 2000 par skrattnås. Inga döda tärnningar påträffades men trutarna är här ett potentiellt hot mot de kentska tärnorna.

Norrören utanför Norje. Foto: Patrik Olofsson

2. Falkaholmen (2011–2018):

Ön är 150 meter lång och 75 meter bred och består av stenig gräsbevuxen mark, delar med frodig örtvegetation. Det fanns fram till 2016 ett mindre antal träd och buskar som avverkades vintern 2016/2017 och därefter har årlig röjning skett på ön. Kentska tärnor häckade på ön 1976–1980 med 20–50 par. En återetablering skedde 2011 med 100 häckande par, sannolikt en följd av att motsvarande antal par flyttat från Bodarna några kilometer in på Skånesidan. De kentska tärnorna hade här drabbats av omfattande minkpredation. På Falkaholmen har det under en rad år funnits en stor och tät skrattmåskoloni. Säsongen 2018 räknades måsarna och ön hyste drygt 3 000 par vilket innebär att Falkaholmen har en av landets största skrattmåskolonier.

Under häckningssäsongerna 2015–2018 har kolonin på ön haft 150–300 par. Kolonin med 300 par 2016 är sannolikt en av de största noterade i Sverige. Tärnorna har lyckats förhållandevis bra med häckningarna med viss variation under åren. Ringmärkning av ungar har skett årligen men antalet ska i detta fall inte ses som ett mått på häckningsframgång då antalet besök på ön varierat och periodvis har andra prioriteringar än ringmärkning gjorts, exempelvis vad gäller flyttfågelstudier, kontroll av fällor, predationsuppföljning mm. Lägst antal ringmärkta ungar blev det 2018 och detta år bedöms som det bästa häckningsåret 2015–2018.

2016: Totalt 380 ringmärkta ungar. Målmedveten ringmärkning av veckogamla ungar vid ett flertal besök. Omfattande minkpredation med många döda tärnunger. En hel del flygga ungar noterade men oviss hur många.

2017: Totalt 120 ringmärkta ungar. Viss minkpredation av tärnunger men sannolikt lindrigare än föregående år och sannolikt fler flygga ungar.

2018: Totalt 42 ringmärkta ungar på grund av få besök på ön. Minkpredation i början av juni framför allt på öns norra del. Större delen av ön tycks ha varit förhållandevis opåverkad av minkpredationen. Inga ihjälbitna tärnunger påträffades under året. Ungproduktionen bedöms mycket god med många flygga ungar. Dödligheten för små ungar var låg vilket det torra soliga vädret under häcksäsongen sannolikt bidrog till.

Falkaholmen utanför Sölvesborg. Foto: Patrik Olofsson

3. Stora Bommeskär (2015):

Ön är cirka 200 m lång och 120 m bred. Den har en del små öppna ytor men är till stor del överväxt med höga snår av örter som svinmålla, gråbo, hundkäx, nässlor och malört. På ön finns även ett träd.

4. Eneskär (2017):

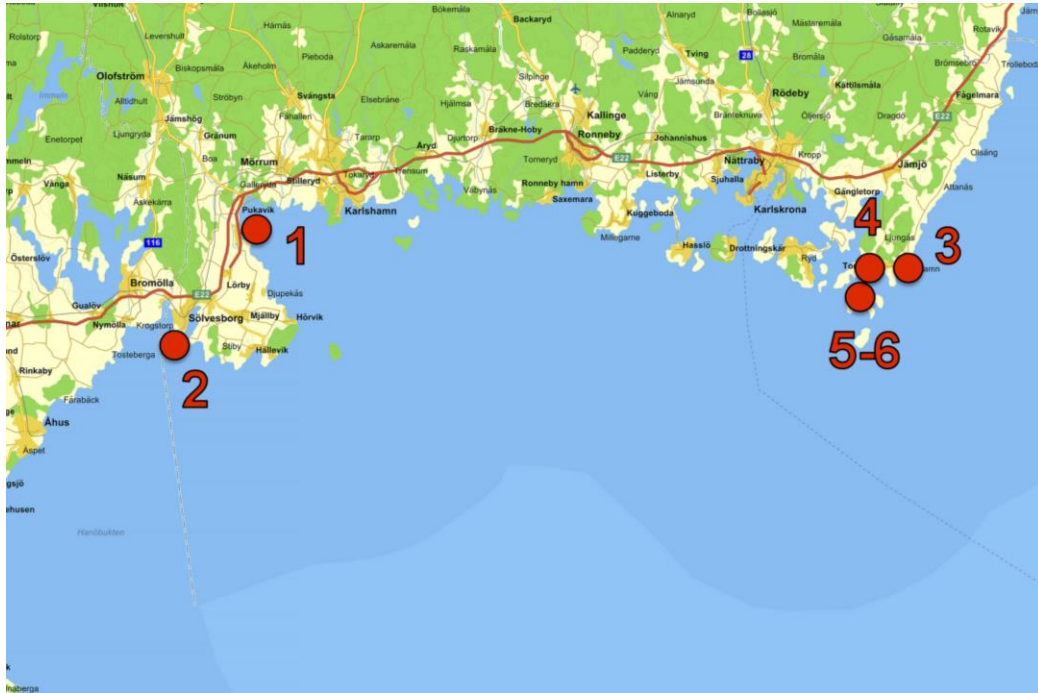
Eneskär har en stor mängd med enbuskar och låga träd. På ön fanns en stor koloni med skrattnås, uppskattningsvis 400 - 500 par. På en yta på ett par kvadratmeter häckade ett tiotal par kentska tärnor.

5. Södra Hylteskär (2017):

Ön har öppen fårbetad terräng och saknar träd och buskar. På Södra Hylteskär fanns en koloni med skrattnås på cirka 200 par. I anslutning till skrattnåskolonin häckade de kentska tärnorna på en yta av 5x10 m.

6. Holländaren (2018):

Holländaren är en liten ö på knappt 800 kvadratmeter. Ön saknar helt träd och buskar. I skrevor i berghällen växer lägre örter.

Figur 6. Under 2015–2018 häckade kentsk tärna på sex olika öar längs Blekinges kust. En av prickarna i östra Blekinge (lokal 5–6) indikerar två närliggande öar.

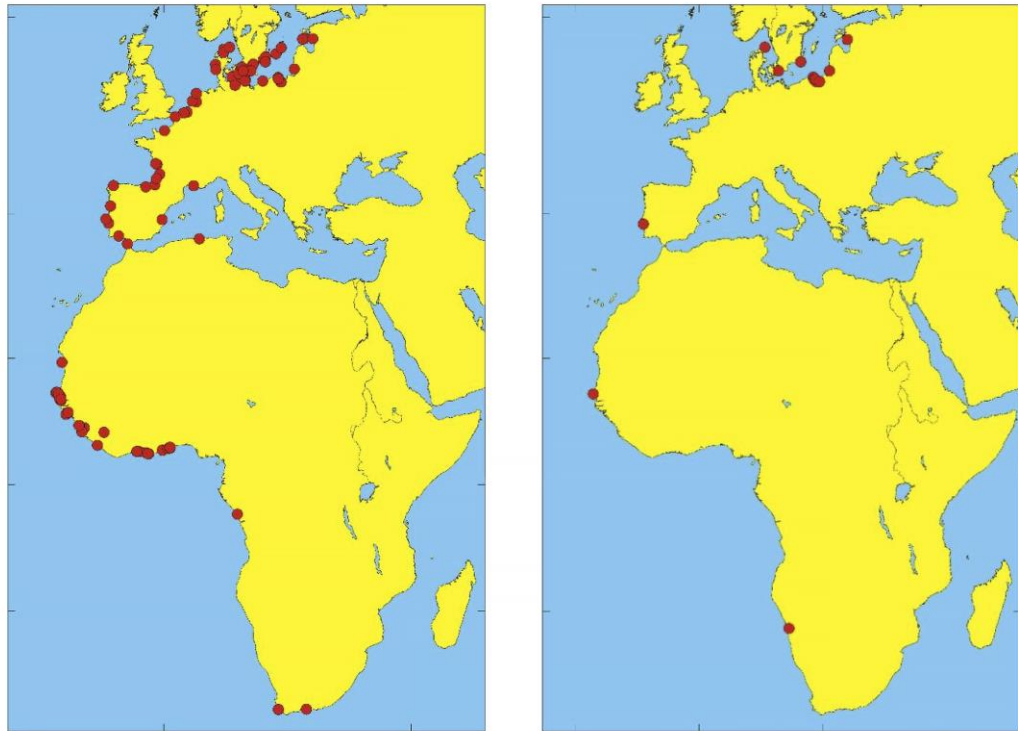
Ringmärkning

I Blekinge har drygt 10 000 kentska tärnor ringmärkts sedan 1962. Under perioden 2007-2018 försågs cirka 2000 ungar med ring. Sammantaget har 211 ringmärkta fåglar återfunnits.

Efter att ungarna blivit flygga sprider de sig i olika riktningar och de besöker då kolonier på andra sidan Östersjön. Fyra ungar som kläckts och ringmärkts i Blekinge har kontrollerats senare i juli i en koloni vid Wislas mynning i Polen. Att stora mängder av återfynd gjorts i Sverige under juli och augusti beror på den fångst av tärnor som tidigare genomfördes nattetid vid Ottenby och Falsterbo fågelstationer.

Återfynden under juli-oktober har gjorts längs kusterna i södra Sverige, Danmark, Västeuropa och Västafrika. Höstflyttningen påbörjas i augusti och i genomsnitt är fåglarna i Frankrike i

september och de når Västafrika i oktober⁽²⁷⁾. Under perioden november-februari har fynden främst rapporterats från tropiska Afrika. Ett decemberfynd av en årsunge i Polen är anmärkningsvärt. Relativt få återfynd rapporteras under vårmånaderna mars och april men de fynd som finns kommer från kusterna i Västafrika och västra Europa. De flyttande kentska tärnorna följer i huvudsak Europas och Afrikas atlantkust. Merparten övervintrar längs Västafrikas kust men ett par Blekingemärkta fåglar återfanns så långt söderut som Kapprovinsen i Sydafrika. Det innebär att de förflyttat sig mer än 10 000 km (fig. 7 och fig 8).

Figur 7 (vänster). Återfynd av i Blekinge ringmärkta kentska tärnor fram till 2006. Figur 8 (höger). Återfynd under perioden 2007–2014.

Den kentska tärnan börjar häcka vid tre eller fyra års ålder⁽¹⁾. Det är bara i Afrika som fåglar i sitt andra levnadsår påträffats sommartid (Liberia 1, Elfenbenskusten 1 och Sydafrika 1). Däremot finns sommaråterfynd av fåglar i sitt tredje levnadsår både i Europa (Sverige 6, Litauen 2, Polen 5 och Spanien 1) och i Afrika (Liberia 1, Ghana 1). Detta stöder uppfattningen att ungfåglar och fåglar som inte är könsmogna dröjer sig kvar längs Afrikas kuster. En fågel märkt i Blekinge återfanns under sitt 10:e levnadsår i Ghana i juni.

Ett antal tärnor födda i Blekinge har konstaterats häcka i andra kolonier utanför Blekinge. Från Estland rapporteras att två tärnor häckat och två andra tärnor har påträffats under häckningstid i en koloni. I Tyskland har 18 blekingefödda kentska tärnor påträffats i olika

kolonier och inte mindre än 16 av dessa häckade på Heuwiese, strax väster om Rügen. I Sverige har tre tärnor från Blekinge återfunnits häckande i kolonin på Kristiansskär utanför Bodarna, nordöstra Skåne. De tre fåglarna påträffades tillsammans med 17 andra döda i kolonin. Vad som drabbat dem är oklart.

I Danmark har 17 kentska tärnor rapporterats från kolonier varav 16 från den stora kolonin på Hirsholm utanför Fredrikshavn. Från Holland har 10 individer återfunnits i kolonier, nio från den stora kolonin Griend, dock utan att man med säkerhet kunnat fastställa om de häckat eller inte.

Kentska tärna märkt med färgkodring (Röd ITK). Foto: Patrik Olofsson

Överlevnad

De kentska tärnorna lägger 1–2, i undantagsfall 3 ägg. Fördelningen varierar. Enligt en undersökning från Östersjöområdet var fördelningen 1 ägg 55 %, 2 ägg 44 % och 3 ägg 0,25 %, i genomsnitt 1,43 ägg per kull. En svensk undersökning hade resultatet: 1 ägg 34 %, 2 ägg 65,5 % och 3 ägg 0,5 %, i snitt 1,66 ägg per kull. Kullstorleken ökar med fågelns ålder. Äggen läggs med två till fem dagars mellanrum och ruvningen påbörjas i och med det första ägget. Därmed kläcks ungarna inte samtidigt. Den unge som kläcks sist är nästan alltid underviktig och har lägre förväntad livslängd än kullsyskonen⁽³⁰⁾.

Om kolonin inte utsätts för störningar kan ungarna stanna kvar i boområdet tills de blir flygga men de kan också sprida ut sig i koloniområdet. De kan gå redan på dagen de kläckts och små ungar kan till och med simma om så är nödvändigt. Större ungar kan förflytta sig avsevärda sträckor. På Långaskär påträffades exempelvis nästan flygga ungar cirka 100 meter från boplatsen. De låg och tryckte väl gömda i grästuvor och liknande. Ungarnas rörlighet och den långt utdragna häckningsperioden gör det är svårt att fastställa antal ungar och hur stor andel av dem som blir flygga.

Andelen ungar som blir flygga varierar i olika undersökningar mellan 85-95 %. Fåglar som var äldre än fem år hade störst häckningsframgång. Omkring en av 50 ringmärkta kentska tärnor rapporteras som återfynd. Majoriteten av återfynden gäller fåglar märkta som ungar. Fördelningen på levnadsår antyder att drygt 56 % överlever första levnadsåret. Därefter ligger den årliga överlevnaden på omkring 80 %⁽²⁷⁾.

Kentska tärnor kan bli gamla. Säsongen 1983 ringmärktes en unge på Majör strax norr om Blekinge. Fågeln kontrollerades 28 år gammal i juni 2011 på Hirsholmen utanför Fredrikshavn i Danmark. Det tidigare svenska åldersrekordet innehade en fågel som ringmärktes på Hammaröra utanför Torhamns udde i juni 1981. Den kontrollerades i juli 2005 vid Ottenby efter 24 år och 40 dagar. Den äldsta kända kentska tärnan i Europa märktes i Storbritannien och blev nästan 31 år⁽³¹⁾.

Hot och åtgärder

Hot

Hot mot de kentska tärnorna är störning under häckningsperioden, exploatering av häckningsbiotoper samt miljögifter. Exploatering av stora kuststräckor för industriändamål i Västeuropa, främst i Holland, har lett till att många för arten lämpliga miljöer gått förlorade. Dessutom kan minskad födotillgång (framförallt i kombination med långa födosöksavstånd) samt störning av människor under äggläggning och tidig ruvning leda till att häckningsplatser överges. När det gäller predation på häcklokalerna är mink sannolikt det främsta hotet men även gråtrut, havstrut, havsörn och glada kan vara potentiella predatorer. Vid kustnära kolonier, framförallt i kombination med grunda vatten kring häckningsön, kan räv bli ett problem.

Syrebrist i kustnära havsområden och massförekomst av trådalger kan tänkas påverka lokala bestånd negativt. Även införandet av ett fritt handredskapsfiske i Östersjön 1985 har medfört kraftiga störningar, inte bara för kentsk tärna utan även för flera andra strandhäckande arter som t ex småtärna, skärfläcka och grågås⁽¹²⁾. Dessutom jagas kentska tärnor vintertid i Västafrika troligen i betydande antal⁽¹⁵⁾.

Kentska tärnor tillsammans med iltärnor. Senegal i november. Foto: Patrik Olofsson

Åtgärder

Den kentska tärnan är känd som en ombytlig fågel vad gäller häckningsplats. En koloni kan finnas ett par år för att därefter flytta till en annan plats. Den stora rörligheten har ansetts vara en svårighet vid avsättandet av skyddsområden. Emellertid torde fåglarnas ombytlighet ofta bero på störning under häckningsperioden och hade häckplatsen varit skyddad primärt hade kolonin i många fall förmodligen funnits kvar.

Det är därför angeläget att såväl kända kolonier som andra tänkbara häckningsplatser skyddas med beträdnadsförbud under häckningstid. I sammanhanget bör man betona vikten av att även skrattmåskolonier skyddas med beträdnadsförbud eftersom kolonier av häckande kentska tärnor är starkt knutna till skrattmåskolonier. En grundläggande åtgärd för att gynna och bevara den kentska tärnan är därför att identifiera befintliga skrattmåskolonier och vid behov underhålla öarnas öppna karaktär alternativt röja öarna från hög, tät vegetation, buskar och träd.

Hög prioritet är att Falkaholmen beläggs med beträdnadsförbund under häckningstid. Ön torde vara en av få häckplatser för kentsk tärna som inte är fågelskyddsområde. Falkaholmen har under senare år hyst en av de största kända kolonierna med kentsk tärna (300 par 2016) och även skrattmåskolonin på 3 000 par tillhör en av landets största. Falkaholmen är tillsammans med Norrören den ö som haft häckande tärnor flest år i rad. Tärnor har häckat på ön åtta säsonger 2001–2018 och förhoppningsvis återvänder tärnorna även 2019.

Öar som någon gång hyst kolonier med kentska tärnor kan nu vara i sådant skick att de inte är attraktiva för vare sig skrattmå eller kentsk tärna. En åtgärd för att garantera alternativa potentiella häckplatser är därför en översyn av gamla häckplatser och utifrån tillståndet hos öarna bedöma möjligheterna att återskapa en för skrattmå och tärnor lämplig häckplats. Prioriterade område är de två väl separerade kustavsnitt/ögrupper som hyst häckande tärnor de senaste åren (se fig. 6), det vill säga västligaste Blekinge (Från Skånegränsen till Norje) och den östra delen av landskapet, övärlden sydost om Karlskrona. När det gäller predationsdämpande åtgärder bör minkjakt utföras i så stor utsträckning som möjligt med högst prioritet på och i nära anslutning till befintliga skrattmå- och tärnkolonier.

Minkar, predation och jakt

Minken är idag en av skärgårdsfåglarnas värsta fiende. Omfattande predation från mink kan ödelägga fågelkolonier fullständigt med följd att fåglarna flyttar till andra öar eller på sikt att fågelbestånden till och med minskar. När det gäller den kentska tärnan så har omfattande minkpredation konstaterats på Boda skär, nordöstra Skåne 2011. Större delen av ungarna hos både skrattmå och kentsk tärna dödades och följden blev att båda arterna övergav ön som häckplats.

Även på Falkaholmen i västra Blekinge har omfattande minkpredation konstaterats, främst på skrattmå men vissa år även på kentsk tärna. Falkaholmens läge, nära fastlandet och åt tre väderstreck omgiven av hamnområde, utfyllnadsmark, gamla stenpirar och fiskestugor, snår och skogsmark är svårast tänkbara när det gäller att hålla mink borta från ön.

Då mink sannolikt är det största hotet mot Falkaholmens fågelfauna inleddes våren 2016 fällfångst. De första minkfällorna (4 st.) placerades ut på ön i mars 2016. Inga minkar togs i fällorna under våren eller häckningssäsongen då minkarna har näst intill obegränsat med föda på ön och i de omgivande vikarna. Följden blev en omfattande predation av mås- och tärnunger på ön 2016.

Den första minken togs i fälla i augusti 2016 och fram till mars 2017 fångades totalt sju minkar, varav två var av den vitgrå färgvarianten. Även en brun råtta togs i minkfälla på ön 2016. När det gäller säsongen 2017–2018 så utökades antalet minkfällor under vintern till 14 st. och totalt togs fem minkar (varav en mycket stor hane) fram tills häckningssäsongen började i mars 2018. Under säsongen ökade antalet råttor markant i området och minst ett tiotal togs i fällorna.

Sommaren 2018 ökade råttorna ytterligare och Falkaholmen var vid besök i augusti närmast full av råttor och gångsystem. Förutom att råttor generellt inte är önskvärda på värdefulla fågelöar så är ett specifikt problem att råttorna snabbt går i minkfällorna och på så sätt "avaktiverar" fällan med följd att den inte kan fånga mink förrän den åter laddas och betas. Under pågående säsong med start i augusti 2018 har hittills tre minkar tagits. Totalt således 15 fångade minkar vid Falkaholmen sedan hösten 2016.

Minken är ett av de främsta hoten mot den kentska tärnan. Foto: Patrik Olofsson

En stor minkhane fångad i fälla på Falkaholmen i november 2017.

Referenser

- 1) Cramp, S. (ed.) 1985. The Birds of the Western Palearctic, Vol. IV.
- 2) INUC redlist (<http://www.iucnredlist.org/search?page=629>).
- 3) HELCOM, 2013. HELCOM Red List of Baltic Sea species in danger of becoming extinct. Balt. Sea Environ. Proc. No. 140.
- 4) Wind, P. & Pihl. S. (red.): Den danske rødliste. - Danmarks Miljøundersøgelser, Aarhus Universitet, [2004]-. <http://redlist.dmu.dk> (opdateret april 2010).
- 5) Estonian Red List of Threatened Species (2008): Available at <http://elurikkus.ut.ee/prmt.php?lang=eng>.
- 6) Gärdenfors, U. (ed.) 2015. Rödlistade arter i Sverige 2015 – The 2015 Red List of Swedish Species. ArtDatabanken, SLU, Uppsala.
- 7) Südbeck, P., Bauer, H.-G., Boschert, M., Boye, P. & W. Knief (2007): Rote Liste der Brutvögel Deutschlands, 4. Fassung. Ber. Vogelschutz 44: 23–81.
- 8) Głowaciński, Z. et al. (2001): Państwowe Wydawnictwo Rolnicze i Leśne, (Polish Red Data Book of Animals, Vertebrates). Warszawa.
- 9) The Birds directive (<http://eur-lex.europa.eu/legal content/EN/TXT/?uri=CELEX:32009L0147>)
- 10) GBPW Kuling Port Gdynia 06 (<http://www.kuling.org.pl/rybitwy/index.html>)
- 11) GBPW Kuling Ujście Wisły 07-13 (<http://www.kuling.org.pl/rybitwy/index.html>)
- 12) Tjernberg 2011. SLU artfaktablad *Sterna sandvicensis* kentsk tärna. (http://www.artfakta.se/Artfaktablad/Sterna_Sandvicensis_100135.pdf)
- 13) Wetlands International. Waterbird Population Estimates [http://wpe.wetlands.org/search?form\[species\]=sterna+sandvicensis&form\[population\]=&form\[publication\]=5](http://wpe.wetlands.org/search?form[species]=sterna+sandvicensis&form[population]=&form[publication]=5)

- 14) BirdLife International 2004: Birds in Europe: population estimates, trends and conservation status.
- 15) Helcom red list, Species information sheet *Sterna Sandvicensis* (<http://helcom.fi/baltic-sea-trends/biodiversity/red-list-of-species/red-list-of-birds/>)
- 16) Herrmann C., Nehls H.W., Gregersen J., Knief W., Larsson R., Elts J. & Wieloch M. 2008. Distribution and population trends of the Sandwich Tern *Sterna Sandvicensis* in the Baltic Sea. *Vogelwelt* 129:35 – 46.
- 17) Elts J., Leito A., Leivits A., Luigujoe L., Magi E., Nellis R., Nellis R., Ots M. & Pehlak H. 2013. Status and numbers of Estonian birds, 2008–2012. *Hirundo* 26: 80-112 (2013)
- 18) Personlig information från Jaanus Elts
- 19) Personlig information från Szymon Bzoma
- 20) Personlig information från Christof Herrmann och Jaanus Elts
- 21) Svensson, S., Svensson, M. & Tjernberg, M. 1999. Svensk fågelatlas. Vår Fågelvärld, supplement 31, Stockholm.
- 22) Lundgren och Möllersten 1981. Kentska tärnan (*Sterna sandvicensis*) i Blekinge samt något om dess flyttning och utbredning. *Blekinges natur*, årsbok 1981
- 23) Personlig information från Kjell Larsson, Nils Valdemarsson, Mikael Nord, Tommy Järås samt Peter Strandvik
- 24) Swahn, B.-E. 1966. Kentska tärnan (*Sterna sandvicensis*) som häckfågel i Blekinge. *Vår Fågelvärld* 25:59 – 60.
- 25) Strid, T. & Eriksson, A. 2013. Fågelrapport 2012, Fågelåret 2012, Halmstad.
- 26) Waldemarsson, N. 2011. Rara häckfåglar i Skåne 2011, Kentsk tärna, *Anser* 2011,nr 4, 24 – 25
- 27) Fransson, T., Österblom, H. & Hall-Karlsson, S. 2008. Svensk ringmärkningsatlas, Vol. 2. Stockholm
- 28) Larsson, R. 1995. Kentska tärnor i Blekinge. *SOF. Fågelåret* 1994

29) Larsson, R. 2000. Ringmärkningsrapport för Torhamns och Utklippans fågelstationer 1999. Fåglar i Blekinge 1/2000.

30) Fjeldså, J. 1977. Guide to the Young of European Precocial Birds. Tisvildeleje.

31) Euring, European Longevity Records (http://www.euring.org/data_and_codes/longevity-voous.htm)

32) BirdLife International, factsheet:
(<http://www.birdlife.org/datazone/species/factsheet/22694591>)

Länsstyrelsen Blekinge

SE- 371 86 Karlskrona
Telefon: 010-224 00 00
E-post: blekinge@lansstyrelsen.se
www.lansstyrelsen.se/blekinge

Rapporter Länsstyrelsen Blekinge län ISSN 1651-8527